

ERMENİ TERÖR ÖRGÜTÜ ASALA VE SEÇİLEN TEHCİR TRAVMATOLOJİSİ

İsmail ÇEVİKBAŞ*

Özet

Yeni gelişen bir disiplin olarak politik psikoloji, uluslararası ilişkilerde milletler arasındaki etkileşim ve düşüncelerin psikolojik yönüne odaklanmaktadır. Politik psikoloji, psikolojik faktörlerin milletler arasındaki ilişkilere yansımaları araştırmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı Ermeni terör örgütü ASALA ve seçilen tehcir travmatolojisini araştırmaktır. Literatür taraması yönteminin kullanıldığı çalışmada, tehcir olayı politik psikoloji yaklaşımıyla ele alınmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre Ermeniler, tehcir sürecinde yaşananları terör eylemlerine dayanak olarak göstermektedir. Ermeni terör örgütü ASALA Türkiye'ye zarar vermek için başvurduğu terör eylemlerinde tehcir olayını gerekçe olarak kullanmış, bu yönde lobi faaliyetleri yürütmüştür. 2000'li yıllar itibarıyla durmuş görünen Ermeni terörünün gelecekte tekrar ortaya çıkabileceği ve Ermenilerin tekrar Türkiye'yi hedef alabileceği Türkiye Cumhuriyeti devletinin göz önünde bulundurması gereken temel bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Ermeni terörü, ASALA, Politik Psikoloji, Tehcir, Tehcir Travmatolojisi.

ARMENIAN TERRORIST ORGANIZATION ASALA AND SELECTED DEPORTION TRAUMATOLOGY

Abstract

Political psychology as a developing discipline focuses on the psychological aspect of international relations and interactions between nations. Political psychology explores the reflection of psychological factors on relations between nations. The main purpose of this study is to investigate the Armenian terrorist organization ASALA and the selected deportation traumatology. In the study in which the literature review method was used, the deportation event was handled with a political psychology approach. According to the results obtained in the study, Armenians show as a basis what happened during the deportation process for terrorist acts. Armenian terror organization ASALA has used as a ground for the deportation in his actions to harm Turkey, it had pursued lobby activities in this direction. Armenian terror that seemed to have stopped since the 2000s, Republic of Turkey should take into consideration as a basic issue against possibility that it can occur in the future and Armenians may target to Turkey again.

Keywords: Armenian terror, ASALA, Political Psychology, Deportation, Deportation traumatology.

Giriş

Osmanlı Devleti idaresinde uzun yıllar rahat bir biçimde yaşamlarını sürdüren Ermeniler, milliyetçilik akımının etkisi ve Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak Batı ülkelerinin baskıları eşliğinde isyan etmeye başlamışlardır. Tarih boyunca Ermeniler, Osmanlı Devleti döneminden daha rahat bir şekilde varlıklarını sürdürmemiştir.

Batı ülkelerinin Osmanlı Devleti'nin zayıflamasını fırsat bilerek Ermeniler gibi azınlıkları siyasi ve ekonomik çıkarları için kullanması Ermeni terörünün ortaya çıkması ve gelişmesindeki temel etkidir. Ermeniler üzerinde İngilizler, Fransızlar, Amerikalılar ve Rusların yönlendirici etkilerinin olması, güçlü devletler tarafından kullanıldıklarını göstermektedir. Bu sebeple Ermeni terörü konusunu Türk-Ermeni ilişkileri ile sınırlandırmak doğru değildir. Çalışmada Ermeni terörünün gelişimi çok yönlü bir biçimde incelemeye alınmaktadır.

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, cevikbasismail84@gmail.com

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında sürekli isyan eden Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı'nda tehdit oluşturacağı düşüncesiyle çıkarılan Tehcir Kanunu, Ermeniler tarafından sözde soykırım iddialarının temelinde yer almaktadır. Bu çalışmanın temel amacı Ermeni terör örgütü ASALA ve seçilen tehcir travmatolojisini araştırmaktır. Ermeni terörü ve ASALA hakkında açıklamalar getirilmesinin ardından tehcir travmatolojisi ele alınacaktır. Ermeniler tarafından seçilen tehcir travmatolojisi politik psikoloji yaklaşımıyla değerlendirilmektedir.

1. Ermeni Terörü ve Asala

1.1. Tarihte Türk Ermeni İlişkilerinin Seyri ve Tehcir Olayı

Tarihte Türkler ve Ermeniler arasındaki ilişkiler uzun süre olumlu yönde seyretmiştir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ile birlikte başlayan Türk-Ermeni ilişkileri, Osmanlı Devleti döneminde Ermenilerin Türklerin idaresine girmesiyle devam etmiştir. Ermeniler Osmanlı idaresinde rahat bir yaşam sürmüşler, sadık millet unvanı almışlardır. Selçuklu ve Osmanlı Devleti döneminde Ermeniler, Türklerle iç içe yaşamış ve kültürel kaynaşma meydana gelmiştir¹.

Ermeni sorununun ortaya çıkmasında Türkler ve Ermeniler arasındaki sorunlardan çok diğer ülkelerin müdahalesinin etkili olduğu görülmektedir. Emperyalizm, emperyalist devletler, Fransız İhtilali, milliyetçilik akımı, misyonerlik faaliyetleri, Ermeni komitesinin eylemleri Ermeni sorunun ortaya çıkması ve gelişmesinde etkili olmuştur².

Ortaya çıktığından bu yana Ermeni sorunu uluslararası diplomatik bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde geçerli olan bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonrası dönemde de devam etmiştir. Ermeni sorunu ve tehcir olayı etrafında Türk devletinin uluslararası alanda baskı altına alınması, geçmişten bugüne Ermenilerin odaklandığı noktaların başında gelmektedir³.

Tehcir Kanunu, Ermenilerin göç ettirilmesini içeren bir kanundur. Bu kanunda Osmanlı Devleti, savaş bölgesinde olan ve isyan etme ihtimali bulunan Ermenileri güney bölgelere göçünü gerçekleştirilmiştir. "1915 yılında Ermeni olaylarının önlenemez bir boyuta gelmesi ile Osmanlı Hükümeti, Ermenileri savaş bölgelerinden uzaklaştırmak için Tehcir Kanunu çıkartmıştır. Tehcir Kanunu İstanbul, İzmir, Kütahya, Balıkesir gibi güvenli yerlerde bulunan Ermenilere uygulanmamıştır. Ayrıca tehcir bölgelerinde de güvenilir, sanatkâr ve ticaret erbabı olan ve kadın, kimsesiz çocuk ve yaşlı Ermeniler göç ettirilmemiştir"⁴. Tehcir Kanunu'nun uygulanmasında yaşanan sorunlar sebebiyle Ermeniler sözde soykırım iddialarını sürekli gündeme getirirler de gerçeğin öyle olmadığı bilinmektedir.

Aşağıdaki tabloda Tehcir Kanunuyla sevk edilen Ermeni nüfusuna yönelik bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır⁵.

¹ Ekrem Yaşar Akçay, "Ermeni Sorununun Tarihsel Gelişimi ve Son Ermeni Açılımı", Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 4, 2011, s.20.

² Ramazan Tosun, "Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Mahiyeti", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 14, 2004, s.145.

³ Muammer Demirel ve Mehmet Takkaç, "Ermeni Tehciri Anıları Üzerine", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 33, 2007, s.263.

⁴ Muammer Demirel, "Türkiye'de Kalan Ermeni Nüfus", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 21 (62), 2005, s.479.

⁵ Ömer Faruk An, "Ermeni Sorununun Özet Tarihi", Yeni Türkiye Dergisi, 60, 2014, s.7.

Tablo 1. Tehcir Kanunu ve Sevk Edilen Ermeni Nüfus

Sevk Uygulanan Vilayetler	Sevk edilen Ermeni Nüfus	Kalan Ermeni Nüfus
Adana	14.000	15-16.000
Ankara	21.236	733
Aydın	250	0
Birecik	1.200	0
Diyarbakır	20.000	0
Dörtüyük	9.000	0
Erzurum	5.500	0
Eskişehir	7.000	0
Giresun	328	0
Görece	250	0
Halep	26.064	0
Haymana	60	0
İzmir	256	0
İzmit	58.000	0
Kal'acık	257	0
Karahisar-ı Sahip	5.769	2.222
Kayseri	45.036	4.911
Keskin	1.169	0
Kırşehir	747	0
Konya	1.190	0
Kütahya	1.400	0
Harpüt	51.000	4.000
Maraş	0	8.845
Nallıhan	479	0
Ordu	36	0
Perşembe	390	0
Sivas	136.084	6.055
Sungurlu	576	0
Sürtmene	290	0
Tirebolu	45	0
Trabzon	3.400	0
Ulubey	30	0
Yozgat	10.916	0
TOPLAM	422.758	42.766⁶²

Osmanlı Devleti, tehcir kararını Birinci Dünya Savaşı döneminde Ermenilerin isyan etme riskini göz önüne alarak devlet sınırları içerisinde güvenli yerlere göç etmesini sağlamak amacıyla almıştır⁶. Savaş öncesi dönemde Osmanlı Devleti'nin savaştığı devletlere yardım eden Ermenilerin varlığı (Rusya safına geçen Ermeniler örneğinde olduğu gibi) tehcir kararında etkili olmuştur.

Tehcir Kanunu'nun uygulanmasında sorunlar yaşandığı bir gerçektir. Osmanlı Devleti'nin savaşta olması sebebiyle Kanunu uygularken can kayıpları olduğu bilinmektedir. Ancak hayatını kaybedenler sadece Ermeniler değildir. Ermenilerin yanında Türklerden de hayatını kaybedenler

⁶ Röşen Alizade, "Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair", Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2 (5), 2015, s.109.

olmuş, Müslüman ve Hristiyan çok sayıda insan ölmüştür⁷. Ancak Ermeniler, bunları görmezden gelerek kendilerinin soykırıma uğradığı yönünde gerçek dışı iddiaları gündeme getirmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra yeni bir kararla göç ettirilen Ermenilerin geri dönmesi için uygun koşullar sağlanmıştır. Osmanlı Devleti, kendi sınırları içerisinde kalan Ermenilerin yaşadıkları yerlere geri dönebileceklerini bildiren bir kararname hazırlamıştır. Osmanlı Devleti, geri dönem Ermenilerin sahip oldukları mülklerin teslim edileceğini belirtmiş ve mağdur olmalarını önlemek için çaba göstermiştir⁸. Bu da Ermenilerin sözde soykırım iddialarının gerçek dışı olduğunu gösteren bir karar olarak değerlendirilebilir.

1.2. Ermeni Terörünün Gelişimi

24 Nisan 1915'te Ermeni komiteleri kapatılmış ve liderleri tutuklanmıştır. Ermeniler, bu olayın Ermenilerin toplu bir şekilde imha edilmesinin başlangıcı olarak görse de Osmanlı Devleti bu kararla birlikte kendisine isyan eden Ermenileri kontrol altına almayı hedeflemiştir⁹. Ermenilerin bu yaklaşımı, aynı zamanda Ermeni terörünün ortaya çıkması ve gelişim göstermesindeki temel dayanak olarak görünmektedir.

1800'lü yıllardan itibaren Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Ermeniler, terör kapsamında yer alan eylemlerden geri durmamıştır. 1800'lerin sonlarına doğru Ermeniler tarafından çok sayıda öldürme ve katletme olayının gerçekleştirildiği bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak artan Ermeni terör eylemleri, Birinci Dünya Savaşı döneminde iyice artmıştır¹⁰. Bu da tehcir kararının alınmasında etkili olmuştur.

Tarihi süreçte Ermeni terörü üç dönemde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki 1890 ve 1896 yılları arasındaki Osmanlı Devleti dönemidir. İkinci Ermeni terörü dönemi Nemesis Eylemleri olarak adlandırılan 1921-1922 yıllarıdır. Ermeni teröründeki üçüncü dalga ise 1973 ve 1985 yılları arasındaki ASALA terör örgütünün eylemleridir¹¹. Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren başlayan Ermeni terörü, Ermeni devleti kurulduktan sonra da devam etmiştir.

Geçmişten bugüne Ermeni terörünün gelişiminde değinilmesi gereken konulardan birisi de yönlendirici olan güçlerdir. Ermeni komiteleri veya terör örgütleriyle gerçekleştirilen eylemler aslında Avrupa'daki bazı ülkeler ve Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisindeki gruplar tarafından yönlendirilmiştir¹². Ermeni terörü aracılığıyla geçmişte Osmanlı Devleti, sonrasında ise Türkiye Cumhuriyeti baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Bu sebeple Ermeni terörü konusunu sadece Türkler ve Ermeniler arasındaki bir sorun olarak değerlendirmek doğru değildir.

1.3. ASALA Terör Örgütünün Ortaya Çıkışı

Ermeni terörünün yakın dönemdeki temsilcisi ASALA terör örgütü olarak bilinmektedir. ASALA terör örgütü, 1975 yılında ortaya çıkmıştır. Lübnan'da kurulan bu terör örgütü Harutyun Tokaşyan tarafından kurulmuş olup bu terörist sonrasında Agop Agopyan adını kullanmıştır. ASALA

⁷ Hacer Çelik, "Ermeni Tehciri ve Tehcirden Dönen Ermenilerin İskan Sorunu", Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7 (16-17), 2008, s.144.

⁸ Nazan Moroğlu, "Hukuki Açıdan Sözde Ermeni Soykırım İddiaları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 119, 2015, s.609.

⁹ Kemal Çiçek, "Osmanlı Ermenilerinin 1915'teki Tehciri: Bir Değerlendirme", Akademik Bakış Dergisi, 3 (6), 2010, s.1.

¹⁰ Nurhan Aydın, "Asılsız Soykırım İddiası ve Ermeni Terörü", Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, 1 (1), 2011, s.182.

¹¹ Engin Avcı, "Yeni Sol Dalgadan Küresel Dalgaya Türkiye'de Terörizm", Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 29 (1), 2019, s.145.

¹² Haluk Selvi, "Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devletinde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları", Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2 (1), 2011, s.54.

terör örgütü adını ‘Armenian Secret for the Liberation of Armenia’ şeklindeki İngilizce kelimelerden almaktadır¹³.

ASALA terör örgütünün ortaya çıkış gayesi, Türkiye’yi ulusal ve uluslararası alanda baskı altına almak ve Türk devletinin hareket alanını kısıtlamaktır. ASALA terör örgütü ortaya çıktığı günden itibaren çok sayıda ülkeden destek almıştır. Sovyetler Birliği, ABD, Suriye, Lübnan, Fransa, İran bu ülkelerin başında gelmektedir¹⁴. Ne zaman ASALA terörü başka ülkelerin insanlarına zarar vermeye başlamış, bu ülkeler ancak o zaman ASALA terör örgütüne tepki göstermiştir.

Etnik terörün bir ürünü olan ASALA terör örgütü, Ermeni sorununu Marksist bir bakış açısıyla ele almıştır. Dünyada İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemle birlikte yaygınlaşan etnik terörün ASALA terör örgütünün ortaya çıkmasında belirleyici rolü bulunmaktadır¹⁵. ASALA terör örgütü, Türkiye’nin sözde Ermeni soykırımını kabul etmesi ve tazminat ödemesini sağlamak amacıyla dünyanın farklı yerlerinde terör eylemleri gerçekleştirmiştir.

1.4. ASALA'nın Eylemleri ve Kamuoyundaki Yansımaları

“ASALA terör örgütüne lojistik destek bazen devletler bazense Fransa’da, Amerika’da, Lübnan’da yaşayan zengin Ermeniler tarafından verilmekteydi. ASALA Terör örgütünün militanları Bekaa Vadisinde askeri kampta talim görmekteydiler. ASALA terör örgütünün hedefi Avusturya’da Amerika’da ve Avrupa’da resmi görevde olan Türk diplomatlarıydı”¹⁶.

ASALA terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemler aşağıdaki tablo üzerinde gösterildiği gibidir¹⁷.

---

¹³ Elvin Abdurrahmanlı, “ASALA Terör Örgütü Nasıl Ortaya Çıktı ve Terör Faaliyetlerinin Amacı”, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 2019, s.61.

¹⁴ Alizade, a.g.e., s.114.

¹⁵ Abdulkadir Baharççek, “Etnik Terör ve Etnik Terörler Mücadele Sorunu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 2000, s.12.

¹⁶ Abdurrahmanlı, a.g.e., s.62.

¹⁷ Reyhan İşeri, Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve Pkk Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s.52.

Tablo 2. Asala Terör Örgütünün Gerçekleştirdiği Eylemler

Tarih	Eylem Yeri
22 Ekim 1975	Viyana
24 Ekim 1975	Paris
16 Şubat 1975	Beyrut
29 Mayıs 1977	İstanbul
9 Haziran 1977	Roma
2 Haziran 1978	Madrid
12 Ekim 1979	Lahey
22 Aralık 1979	Paris
31 Temmuz 1980	Atina
17 Aralık 1980	Sidney
4 Mart 1981	Paris
9 Haziran 1981	Cenevre
24 Eylül 1981	Paris
28 Ocak 1982	Los Angeles
8 Nisan 1982	Ottowa
4 Mayıs 1982	Boston
7 Haziran 1982	Lizbon
7 Ağustos 1982	Ankara Esenboğa Havaalanı
27 Ağustos 1982	Ottowa
9 Eylül 1982	Burgaz
9 Mart 1983	Belgrat
16 Haziran 1983	İstanbul
14 Temmuz 1983	Brüksel
15 Temmuz 1983	Paris
27 Temmuz 1983	Lizbon
30 Nisan 1984	Tahrân
21 Haziran 1984	Viyana

ASALA terör eylemlerinde Türk diplomatları ve savunmasız sivilleri hedef almıştır. ASALA'nın terör eylemlerinde 34 Türk diplomat veya diplomat yakınını hayatını kaybetmiştir. Terör

örgütünün eylemlerindeki hedef Türkiye'yi yıpratmaktır¹⁸. Yalnızca Türk diplomatlar değil aileleri ve çocukları da ASALA'nın terör eylemlerine hedef olmuştur.

Terör örgütü ASALA'nın eylemleri, Türk kamuoyunda infial meydana getirmiştir. Türk kamuoyunda ASALA'nın terör eylemlerine gösterilen tepkinin yanı sıra diğer ülkelerin bu teröre karşı tepkisizliği eleştirilmiştir. ASALA terör örgütü, Türkiye için Ermeni terörünün aslında bitmediğini, sadece bir süre ara verdiğini göstermektedir. ASALA terör örgütü örneğinde görüldüğü gibi gelecekte Ermenilerin Türk halkına tekrar silah doğrultabileceği göz ardı edilmemelidir¹⁹.

2. Politik Psikoloji Yaklaşımıyla Ermeni Terörü

2.1. Politik Psikoloji Yaklaşımı

“Politik psikoloji; büyük grupların, kitlelerin ve ulusların birbirleriyle olan ilişkilerini ele alarak bu ilişkilerde rol oynayan psikolojik etmenleri değerlendirmektedir. Bununla birlikte, politik psikoloji büyük gruplar ve uluslarla, bunların liderleri ve liderler arasındaki ilişkilerin psikolojik boyutlarını da incelemektedir”²⁰. Görüldüğü üzere politik psikoloji kavramı, milletler arasındaki ilişkilerin psikolojik yönünü ele almaktadır ve psikolojik faktörlerin ilişkiler üzerindeki etki biçimine odaklanmaktadır.

“Politik psikoloji; politika ile doğrudan ya da dolaylı bir ilişkisi olan bireylerin; yaşam tarzları başta olmak üzere birçok gelişimsel zeminde kişisel, sosyal, duygusal ve kitlesel anlamda davranışlarını ele alan bir disiplindir”²¹. Politik psikoloji kavramı içerisinde kişisel, sosyal, duygusal ve kitlesel davranışların ele alındığı bu tanım aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Başka bir tanımda politik psikoloji şöyle açıklanmaktadır: “Politik psikoloji, insan ve grup politik davranışının kökenlerini, bu davranışların temelindeki zihinsel süreçleri izleyen yeni bir bilim dalıdır. İlk kez 1978 yılında kurumsallaşan politik psikoloji, bireylerin ve bireylerden oluşan grupların tutum ve davranışlarını yönlendirmek, onları şiddete ve isyana iten nedenleri araştırmak amacıyla geliştirilen psikoloji ve siyaset ikilisinin ortak ürünü olarak ele alınmıştır”²². Politik psikoloji kavramının geçmişinin çok eskilere uzanmadığı ve nispeten yeni bir bilim dalı olduğu bu tanımda dikkat çekilen noktalardan birisidir.

Literatürde yer alan politik psikoloji hakkındaki tanımlar, bu bilim dalında uluslararası ilişkilerde milletler arasında etkileşimlerin ve düşüncelerin psikolojik yönünün ön plana çıktığını göstermektedir. Çalışmada politik psikoloji ekseninde Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin Ermeni terörü ve tehcir travmatolojisi açısından değerlendirilmesi tasarlanmıştır.

2.2. Politik Psikoloji Yaklaşımıyla Ermeni Terör Örgütü ASALA

Terör, Türkiye Cumhuriyeti'nin uzun yıllardan bu yana mücadele etmek zorunda kaldığı bir sorundur. Etnik terör, PKK ve ASALA örneklerinde olduğu gibi Türkiye'de etkileri gözlenen bir konumdur. ASALA, Ermenilerin Türkiye düşmanlığı üzerinden harekete geçirilen bir terör örgütüdür ve Türkiye bu terör örgütünün saldırılarıyla mücadele etmek durumunda kalmıştır²³. Politik psikoloji açısından bakıldığında ASALA terör örgütü, Ermenilerin Osmanlı Devleti döneminden itibaren Türklerin açık hedefi olduğu ve saldırılarına maruz kaldığını, bu nedenle terör eylemleriyle buna karşılık verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı

¹⁸ Alizade, a.g.e., s.114.

¹⁹ Bilal Niyazi Şimşir, Şehit Diplomatlarımız (1973-1994), 2. Kitap, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015, s.963.

²⁰ Ece İnan, “Politik Psikoloji ve Siyasal İletişim”, Siyasetin İletişimi, 2009, s.159.

²¹ Ayça Ferda Kansu ve Nevzat Tarhan. “Politik Psikoloji ve Politik Özyeterlik”, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 2018, s.3.

²² Nesrin Köseler, “Kürt Sorununda Politik Psikolojinin Önemi”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2013, s.3.

²³ Hüseyin Alptekin, “Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri”, SETA Strateji Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 2018, s.13.

döneminde kendisine isyan etmesi muhtemel Ermenileri göç ettirmesi, bu yaklaşımın dayanağı olarak görünmektedir.

Politik psikoloji yaklaşımıyla Ermeni terör örgütü ASALA değerlendirilirken terör eylemlerinin hangi nedenlere dayandığının belirlenmesi gerekir. Terör eylemleri; psikolojik, dini, politik nedenlerle ortaya çıkmaktadır²⁴. ASALA'nın terör eylemlerini psikolojik ve politik nedenler etrafında ele almak mümkündür. Tüm bunların ötesinde sebebi ne olursa olsun terörle birlikte masum insanlar hedef alındığı için terör eylemlerinin dayanakları önemini kaybetmekle birlikte politik psikoloji açısından konuyu açıklayabilmek adına bu hususlara yer verilmiştir. Türkiye açısından en büyük terör tehdidi, PKK terör örgütüdür. Ermeni terör örgütü ASALA, 1980'li yılların başında bu terör örgütüyle işbirliği yapmış ve Türkiye'ye karşı birlikte hareket etmiştir²⁵.

Ermeni terör örgütü ASALA'nın faaliyetlerinde diğer terör örgütlerinde olduğu gibi farklı devletlerin açık ya da gizli desteği bulunmaktadır. Başka ülkelerden alınan destekler aracılığıyla terör örgütlerinin psikolojik hareketlerini örtmeye çalışmaları söz konusudur²⁶. Politik psikoloji açısından bakıldığında bu durum, Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türkiye düşmanlığının altında yatan psikolojik nedenleri ön planda göstermekten kaçındığı söylenebilir. Oysa yüzyılı aşkın bir süredir devam eden Ermeni terörü, psikolojik nedenlerin varlığının belirgin bir şekilde görüldüğü bir yapıdadır.

ASALA terör örgütü, dünyanın farklı yerlerinde Türkiye Cumhuriyeti kamu görevlilerine yönelik terörist eylemlerini yaparken etnik faktörlerin yanında psikolojik faktörlerin de etkisiyle hareket etmiştir. Türkler ve Ermeniler arasında uzun süredir devam eden anlaşmazlıkların Ermeniler tarafından Türk düşmanlığı halini alması, ASALA terörünün politik psikoloji yaklaşımıyla açıklanmasında önemli bir yere sahiptir.

2.3. Politik Psikoloji Yaklaşımıyla Tehcir Travmatolojisi

Tehcir olayı ve savaş sona erdikten sonra tehcirden geri dönülmesi ile birlikte Ermenilerin geri dönüşleri yalnızca Türkler ve Ermeniler tarafından değil Batı ülkeleri tarafından da yakın bir şekilde takip edilmiştir. Bölgeyi kontrol altında tutmak isteyen ülkeler, Ermenilerin tehcir edilmesini propaganda olarak kullanmışlardır. Bu dönemde Avrupa'da Ermenilerin Osmanlı Devleti'nden intikam alacakları düşüncesi gelişmiştir²⁷. Ermenilerin terör eylemlerinin altında tehcir travmatolojisinin çok yönlü olarak ele alınması gerektiği söylenebilir. Çünkü yalnızca Osmanlı Devleti'nden intikam almak isteyen Ermeniler değil Ermenileri Türklere karşı baskı aracı olarak kullanmak isteyen Batı ülkeleri de bu süreçte etkin rol üstlenmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin tehcirle birlikte soykırım gibi bir yaklaşımının olmadığı, tehcirin uygulanmasına ayrılan bütçeye ve alınan tedbirlere bakılarak net bir biçimde görülebilir. Ermenilerin can ve mal güvenliğini korumak için alınması gereken önlemler İçişleri Bakanlığı tarafından tüm valiliklere gönderilmiştir²⁸. Ayrıca bu süreçte Ermenilere zarar veren görevlilere büyük cezalar verileceği belirtilmiştir. Ancak Ermeniler tüm bunları görmezden gelmekte, tehcir olayını soykırım hazırlığı olarak nitelendirmektedir. Tehcir sürecinde yaşanan can kayıplarını terör eylemlerinin dayanağı olarak kullanan Ermeniler, uzun yıllardan bu yana etnik terör ekseninde eylemler yapmaktadır. Tehcir sürecinde yaşananlar politik psikoloji açısından ele alındığında, Ermenilerin tehcir nedeniyle Türk düşmanlığının arttığı görülecektir. Buna karşın Ermeniler, Rusya ile birlikte Osmanlı Devleti'ne karşı savaştıkları, Türk topraklarında katlettikleri Türk vatandaşlarını görmezden gelmekte, kendilerini haklı çıkarmak için gerçekleri kabul etmemektedir. Ermenilerin teröre

²⁴ İşeri, a.g.e., s.5.

²⁵ Ahmet Küçükşahin, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler", Güvenlik Stratejileri Dergisi, 1 (2), 2005, s.84.

²⁶ Aydın, a.g.e., s.186.

²⁷ Çelik, a.g.e., s.147.

²⁸ Ahmet Altıntaş, "Osmanlı İmparatorluğunun Tehcir Kararı Alması ve Uygulaması", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 2005, s.99.

başvurarak yaptıkları terörist eylemler de haksız gerekçelerin ötesinde tek odak noktalarının Türk düşmanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti devletine zarar vermek olduğunu göstermektedir.

Politik psikoloji yaklaşımıyla tehcir travmatolojisi incelemesinde Ermenilerin mağduriyet vurgusu yaptıkları görülmektedir. Tüm dünyaya sözde soykırım iddialarını kabul ettirmek için lobi yapmaları bunu desteklemektedir. Bununla birlikte Ermeniler Birinci Dünya Savaşı'nda ve öncesindeki dönemde Türk topraklarını işgal etmek isteyen ülkelerle beraber savaşmışlardır. 1800'lü yılların sonlarından itibaren sürekli isyan eden Ermeniler bu süreçte Osmanlı Devleti'nin düşmanları ile işbirlikleri yapmış ve Türkleri katletmiştir²⁹. Tüm bunlar Ermenilerin psikolojisindeki odak noktasının Türklere karşı düşmanlık olduğunu işaret etmektedir ve Ermeniler bu süreçte tehcir olayının meydana getirdiği travmayı bir araç olarak kullanmıştır.

İddia edildiği gibi 24 Nisan 1915'te Ermenilerin elebaşları ve çeteleri katledilmemiş, yargılanmıştır. Ayrıca çete üyelerinin önemli bir kısmının kaçtığı ya da mahkeme tarafından ceza aldığı bilinmektedir³⁰. Ancak Ermeniler, katliam olduğu yalanını kullanarak Türk devletine karşı daha saldırgan bir tavır sergilemeye yönelmiştir. Bu da tehcir travmatolojisinin Ermenilerin aslında yapmak istedikleri terör eylemlerinin bir gerekçesi olarak kullanıldığı şeklinde yorumlanmaktadır.

1915 yılında çıkarılan ve Birinci Dünya Savaşı boyunca uygulanan Tehcir Kanunu, o dönemden bu yana Ermenilerin sözde soykırım iddialarının kaynağı konumundadır. Tehcir sürecinde yaşananların toplumda bir infial oluşturduğu söylenebilir. İnsanların yaşadıkları yeri terk etmek durumunda kalmaları sebebiyle bu durum anlaşılabilir görünmektedir. Osmanlı Devleti açısından ise kendisine sürekli isyan eden ve savaşta düşmanlarla işbirliği yapmaktan çekinmeyen bir azınlık için bu kararın alınması olağan karşılanabilir bir durumdur. Ancak sözde soykırım iddialarının asılsız olduğu Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Ermenilerin evlerine geri dönmesine ve mülklerinin geri verilmesine yönelik kararlar alınmasıyla açıkça görülebilir. Ermenilerin bu olayları, terör eylemlerinin dayanağı olarak kullandıklarını söylemek mümkündür. Nitekim Ermeni lobisinin uzun yıllardan bu yana farklı ülkelerdeki faaliyetleri de bunu destekler niteliktedir. Tehcir travmatolojisi özelinde Türk-Ermeni sorununun geçmişten bugüne devam ettiği bilinmekle birlikte Türk devletinin Ermenilerin bu konu özelinde tekrar terör eylemlerine başlayabileceğini dikkate alması gerekir³¹.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile birlikte ortaya çıkan Ermeni sorunu, Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde iyice büyümüş ve neticesinde Tehcir Kanunu uygulamaya konmuştur. Osmanlı Devleti'ne karşı savaşan ülkelerle birlikte hareket eden Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı'nda bunu yapmaması için böyle bir karar alınmıştır. Tehcir sürecinde yaşanan kayıplar Ermeniler tarafından sözde soykırım olarak iddia edilmiştir. Ermeniler bu olayları Türkiye'ye karşı terör eylemlerinde bir dayanak olarak kullanılmıştır.

Politik psikoloji, yeni gelişen bir bilim dalıdır. Politik psikolojide milletler arasındaki etkileşimler ve düşüncelerin psikolojik yönü ele alınmaktadır. Türkiye-Ermenistan ilişkileri açısından politik psikolojinin tehcir süreci, Ermeni isyanları, Ermeniler tarafından katledilen Türkler gibi olayları içerdiği görülmektedir. Ulaşılan sonuçlar, Ermenilerin tehcir olayını mağduriyet olarak kullandığını, buna karşın kendilerinin terör eylemlerini normal gördüklerini ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre Ermeniler tehcir travmatolojisi, Türk düşmanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti devletine zarar vermektir. Tehcir sürecinde yaşananlar politik psikoloji açısından ele alındığında, Ermenilerin tehcir nedeniyle Türk düşmanlığının arttığı belirlenmiştir.

ASALA terör örgütü örneğinde görülebileceği gibi Ermenilerin tekrar terör eylemlerine yönelmeyeceğinin bir garantisi yoktur. Tehcir travmatolojisi özelinde Türk-Ermeni sorununun geçmişten bugüne devam ettiği bilinmekle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin Ermenilerin bu konu özelinde tekrar terör eylemlerine başlayabileceğini dikkate alması gerekir.

²⁹ İsmail Özçelik, "Milli Mücadele Döneminde Ermeni Meselesi", Ulakbilge Dergisi, 5 (11), 2017, s.667.

³⁰ Azmi Süslü. "Diplomaside Tarihte Dostluk: Türk-Ermeni İlişkileri", Belgi Dergisi, 4, 2012, s.463.

³¹ Şimşir, a.g.e., s.963.

Kaynakça

- Abdurrahmanlı, Elvin, “ASALA Terör Örgütü Nasıl Ortaya Çıktı ve Terör Faaliyetlerinin Amacı”, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), (2019), ss.60-73.
- Akçay, Ekrem Yaşar, “Ermeni Sorununun Tarihsel Gelişimi ve Son Ermeni Açılımı”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 4, (2011), ss.19-44.
- Alizade, Rövsen, “Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair”, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2 (5), (2015), ss.107-123.
- Alptekin, Hüseyin, “Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri”, SETA Strateji Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 2018.
- Altıntaş, Ahmet, “Osmanlı İmparatorluğunun Tehcir Kararı Alması ve Uygulaması”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), (2005), ss.77-99.
- An, Ömer Faruk, “Ermeni Sorununun Özet Tarihi”, Yeni Türkiye Dergisi, 60, (2014), ss.1-12.
- Avcı, Engin, “Yeni Sol Dalgadan Küresel Dalgaya Türkiye’de Terörizm”, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 29 (1), (2019), ss.139-166.
- Aydın, Nurhan, “Asılsız Soykırım İddiası ve Ermeni Terörü”, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, 1 (1), (2011), ss.173-192.
- Baharçipek, Abdulkadir, “Etnik Terör ve Etnik Terörler Mücadele Sorunu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), (2000), ss.11-27.
- Çelik, Hacer, “Ermeni Tehciri ve Tehcirden Dönen Ermenilerin İskan Sorunu”, Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7 (16-17), (2008), ss.143-163.
- Çiçek, Kemal, “Osmanlı Ermenilerinin 1915’teki Tehciri: Bir Değerlendirme”, Akademik Bakış Dergisi, 3 (6), (2010), ss.1-14.
- Demirel, Muammer, “Türkiye’de Kalan Ermeni Nüfus”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 21 (62), (2005), ss.479-492.
- Demirel, Muammer, Takkaç, Mehmet, “Ermeni Tehciri Anıları Üzerine”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 33, (2007), ss.263-276.
- İnan, Ece, “Politik Psikoloji ve Siyasal İletişim”, Siyasetin İletişimi, 2009, ss. 157-168.
- İşeri, Reyhan, Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve Pkk Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Kansu, Ayça Ferda, Tarhan, Nevzat, “Politik Psikoloji ve Politik Özyeterlik”, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, (2018), ss.1-18.
- Köseler, Nesrin, “Kürt Sorununda Politik Psikolojinin Önemi”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2013.
- Küçükşahin, Ahmet, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 1 (2), (2005), ss.63-94.
- Moroğlu, Nazan, “Hukuki Açından Sözde Ermeni Soykırım İddiaları”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 119, (2015), ss.601-616.
- Özçelik, İsmail, “Milli Mücadele Döneminde Ermeni Meselesi”, Ulakbilge Dergisi, 5 (11), (2017), ss.655-682.
- Selvi, Haluk, “Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devletinde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları”, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2 (1), (2011), ss.39-56.
- Süslü, Azmi, “Diplomaside Tarihte Dostluk: Türk-Ermeni İlişkileri”, Belgi Dergisi, 4, (2012), ss.458-470.
- Şimşir, Bilal Niyazi, Şehit Diplomatlarımız (1973-1994), 2. Kitap, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2015.
- Tosun, Ramazan, “Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Mahiyeti”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 14, (2004), ss.143-163.